

กลองจับผู้สนทนา

ต่อไปนี้ ขอเชิญท่านผู้ชมพบกับ ดร. ประเสริฐ
ณ นคร และ ดร. อุทิศ นาคสวัสดิ์ ซึ่งจะเป็นผู้ดำเนิน
รายการนี้ต่อไปได้แล้วละ

- ป. สวัสดิ์ครับ อาจารย์ ผมมีความยินดีมากที่มีเกียรติ
ได้รับแต่งตั้งให้ขึ้นมาอภิปราย เรื่องปัญหาเกี่ยวกับ
วิวัฒนาการของคนตรีในคืนนี้
- อ. ครับ ผมก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกัน อาจารย์ประ
เสริฐมีเรื่องอะไรที่จะซักถาม ก็เชิญได้เลยนะครับ
แต่ผมขอออกตัวเสียก่อนว่า การตอบขอความนี้อาจมี
ผิดพลาดไ้มาก ดังที่ผู้กล่าวนำได้กรุณาชี้แจงแล้ว
ถ้าอาจารย์ประเสริฐจะกรุณาไม่ถือสาในข้อผิดพลาด
เล็ก ๆ น้อย ๆ กระผมก็ยินดีจะตอบโดยเต็มใจที่เดียว
แหละครับ
- ป. ไม่เป็นไรokokครับ เพราะการค้นคว้าในเรื่อง
ของโบราณเหล่านี้เป็นของยาก โดยเฉพาะ —
หนังสือและหลักฐานต่าง ๆ ในทางนี้ก็มีน้อยอยู่แล้ว
เอาอย่างนี้ดีกว่าครับ ผมอยากจะให้อาจารย์เริ่มต้น
ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมาพอเป็นสังเขปเสียก่อนว่า
การดนตรีในสมัยนั้นมีอยู่อย่างไรบ้าง
- อ. โอ้โฮ ยากไม่ใช่เล่น แต่เอาเถอะครับ ผมจะ
ลองอธิบายดู อา — จากหลักฐานต่าง ๆ เท่าที่
เราค้นพบในศิลาจารึกบ้าง ในหนังสือไตรภูมิพระ
ร่วง และอื่น ๆ บ้าง ปรากฏว่า ในสมัยสุโขทัยนี้
เราได้มีเครื่องดนตรีต่าง ๆ อยู่แทบทุกประเภทแล้ว
ตลอดจนการเรียงระบำต่างก็ไ้มีอยู่ด้วย เช่นตอน
หนึ่งในหนังสือไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวไว้ว่า "บ้าง
เต้น บ้างรำ บ้างพ่นระบำ บรรดาเพลงดริย
ดนตรี บ้างก็คบายลี บ้างก็บางเบา บางขับ —
สรรพสำเนียง เสียงหมั่นก่อกวนกันไปเคียงคาน" —
และในหลักศิลาจารึกในสมัยสุโขทัยก็กล่าวไว้ว่า
"ยอมเรียงชั้นหมากขึ้นพละนุชาพิลม ระบำ — เต้น
เล่นทุกคืน" แสดงให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยนี้เรามี
ทั้งการดนตรีและระบำรำ เต้นพร้อม

ป. อ้า - ผมคิดว่า เราลองเริ่มเรื่องดนตรีเสียก่อน
ดีกว่าไหมครับ เสร็จแล้วจึงค่อยต่อเรื่องระบำรำเต้น
ต่อไป

อ. ดีเหมือนกันครับ จากข้อความในหนังสือไตรภูมิพระ
ร่วงที่ผมว่า เราก็ทราบได้แน่ๆ ในสมัยสุโขทัยนั้น
มีเครื่องดนตรี ทั้งประเภท ดีด สี ตี เป่า พร้อม
เสร็จ แต่ยังไม่มีความแน่ๆ ในแต่ละประเภทนั้น
มีเครื่องดนตรีชนิดใดบ้าง เท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ดี ถ้า
ลองจับเอาข้อความตอนต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้
มาประมวลกัน เขาก็คงพอประมาณเอาได้ว่ามีอะไร
บ้าง เช่นในตอนหนึ่งกล่าวว่า

"พื้นของกลองแตรสังข์ระฆังกังสดาลมโหรีทักกักกอง
ทำนุกี" อีกตอนหนึ่งว่า "เสียงนั้นดังเพราะนักหนา
และเพราะกว่า เสียงพาทย์เสียงพื้นของกลอง
แตรสังข์ พังเสียงกลองใหญ่ กลองราม กลองเล็ก
แฉิ่งแฉ่ง บัณเฑาะว์ เสนาะวัง เจวกลงกตีกอง
ที่พาทย์ของกรับตีพาทย์กลอง ลางจำพวกก็ตีพิน และ
ตีขอพวงทอง แลกันฉิ่งริงรำ จับระบำเต้นเล่น"

ป. เอ๊ะ เดียวก่อนครับ ตรงท้ายข้อความนั้น ผมเคย
ได้ยินคือปากว่า "จับระบำเต้นเล่นสาร" ทำไมคำว่า
"สาร" หายไปล่ะครับ

อ. ผมเข้าใจว่า ประโยคนั้นจบลงแค่ "รำเต้นเล่น"
เท่านั้นแหละครับ ต่อจากนั้นคงจะเว้นวรรคแล้วก็
ต่อ "สาร" แล้วก็ถึงท้ายด้วย "กริยานครียุติ" ไรเง้ง-

-แต่บังเอิญลอกกันไปมาหลายหน วรรคตอนผิดไปก็เลยกลายเป็น
เป็น "รำเต้นเล่นสาร" ซึ่งแปลไม่ได้ความว่าเล่น
อะไร

ป. อ้อ - ยิ่งงั้นออกหรือครับ ผมก็คิดว่าคงจะเป็น
"รำเต้นเล่น" เหมือนกัน เพราะ รำเต้นเล่นสาร
ฟังดูออกจะชอบกล นอกจากที่กล่าวแล้วยังมีตอนใด
กล่าวถึงเครื่องดนตรีอีกบ้างครับ

อ. มีครับ - คือตอนที่กล่าวถึงเครื่องเป่าว่ามีปี่อยู่
หลายชนิด แต่ที่ชัดแจ้งที่สุดก็คือตอนหนึ่งซึ่งกล่าวว่า
"เป่าปี่โชนแก้ว เหล่าหนึ่งชื่อว่านันทโชน" เมื่อ -
ประมวลข้อความเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วก็พอจะเห็น

กลอง จับฉิ่งตัวหนังสือ

ได้ว่าเครื่องดนตรีในยุครุ่งสุโขทัยนี้คงแบ่งเป็นประเภทและชนิดต่าง ๆ ได้ดังนี้คือ ประเภทแรกเป็น ประเภทเครื่องดีด เครื่องดีด สมัยสุโขทัยที่ปรากฏอยู่ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงก็เห็นมีแต่ "พิณ" อย่างเดียว แต่พิณยอมแบ่งออกเป็นหลายชนิด เช่นอาจเป็นพิณเพียะหรือกระจำปี ฯลฯ แต่ตามข้อความที่กล่าวนี้เข้าใจว่าคงเป็นกระจำปีมากกว่า เพราะมีอยู่ตอนหนึ่งกล่าวว่า "นางจำพวกดีดพิณแลสีซอพุงตอ" สันนิฐานว่าซอพุงตอคงเป็นซอสามสาย และพิณที่เล่นกับซอสามสายตามปกติก็คือกระจำปีนั่นเอง

ป. กระจำปี รูปร่างเป็นอย่างไรครับ

อ. นี้ครับ "กระจำปี" (ชี้ให้ดูด้วย) เป็นพิณชนิดหนึ่ง
อยากจะฟังเขาคิดสักเพลงไหมครับ

ป. ดีครับ นาน ๆ จะได้ฟังสักที

(การแสดงดีดกระจำปีเพลงสั้น ๆ)

อ. เป็นไงครับ ฟังไพเราะดีไหม แต่วิธีคิดนี้ผมได้คัดแปลงให้มันทันสมัยเข้าหน่อย ไม่งั้นไม่ทันหูคนฟัง ที่นี้มาถึงประเภทเครื่องสีน่ะครับ เครื่องสีในสมัยกรุงสุโขทัยคือซอชนิดเดียวที่เรียกว่า ซอพุงตอ เข้าใจว่าคงเป็นซอสามสายแน่ เพราะเล่นคู่กับพิณหรือกระจำปี ในสมัยอยุธยาไม่มีไหมี่เครื่องสีซึ่งเข้าใจว่าคงจะนิยมเล่นติดต่อกันมาจากสมัยสุโขทัย มีไหมี่เครื่องสีประกอบด้วยกระจำปี ซอสามสาย โทนทับ และคนร้องซึ่งตีกับพวงไปด้วย เข้าใจว่าคงจะเป็นรายที่กล่าวถึงในหนังสือไตรภูมิพระร่วงนี้เอง

ป. เอ - ซอพุงตอ หรือซอสามสายนี้ รูปร่างเป็นอย่างไรน่ะครับ

อ. นี้ครับรูปร่างเป็นอย่างนี้ (ชี้ให้ดู) ยาว ๆ มีเท้าแหลม และมีกระโหลกเป็นกระพุงรูปร่างตอ ๆ คล้ายพุงนี้แหละครับ

ป. เอ๊ะ ผมเห็นบางคนเขาวัว พุงตอ คือกลองชนิดหนึ่งนี่ครับ

อ. คงไม่ใช่ดอกครับ ถ้าเป็นกลอง เขาคงไม่เขียนว่า ดีดพิณแลสีซอพุงตอ แน่ พุงตอต้องเป็นชื่อซอ และคง

กลอง จับดีดกระจำปี

ต้องเป็นขอสามสาย เพราะลักษณะกระพุ้งของขอ
สามสายดูตอ ๆ คล้ายพุ้ง ดูซิกรับ (ชี้ใหญ่) สำเนียง
เสียงก็ออกจะดัง "ตอ ๆ" "อยู่ควย ลองฟังดูซิกรับ"

(การแสดงขอสามสายเพลงสั้น ๆ)

อ. ที่นี้มาถึงประเภทเครื่องตีนั้นครับ - เครื่องตีนี้ก็ได้
แก้พัฒนาบของกลอง ระฆัง กังสดาล มโหรีทีก ฉิ่ง
แฉ่ง และบันเตาะว เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีคอนโค
เอียงถึงชื่อระนาดเลย เข้าใจว่าคงจะรวมอยู่ในคำว่า
พาทย เพราะมีประโยคที่เอ่ยคำว่า "ตีพาทย์ตีฆ้อง"
บ่อย ๆ กังสดาลนั้นเป็นระฆังมีรูปคล้ายวงเคียนนี่ครับ
(ยกใหญ่พร้อมกับตี) มโหรีทีกเป็นกลองชนิดหนึ่ง ทำ
อวบน้ำทองแดง ตะกั่ว และตีบุกผสมกันขึ้น มโหรีทีกนี้
เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ โดยมากสร้างขึ้นโดยนาย
ช่างสกุลหนึ่งในเฝ้าไทยเดิมซึ่งอยู่ในแคว้นฉาน เรียก
ว่าไทยเฝ้าอย่างแดง มโหรีทีกโดยมากจึงมีชื่อว่า "
"กลองยางแดง" มโหรีทีกทุกอันจะต้องมีรูปสัตว์
คล้ายกับติดอยู่บนหน้ากลองเสมอ นี่ใจครับมโหรีทีก
และนี่ก็เจ้ารูปสัตว์ที่วานั้น (ชี้ใหญ่) และตีใหญ่ ได้มี
การสันนิษฐาน กันมากกว่าเหตุใดจึงต้องมีรูปกบเช่นนั้น
เรื่องนี้ผมได้อ่านพบเรื่อง "มโหรีทีก - กง" ของ
ป.ย." ในหนังสือชาวสารโลหะกิจอ้างว่ารูปสัตว์นั้น
ไม่ใช่กบคอก เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งรูปร่างคล้ายกบมากมี
ชื่อว่า "กง" ผิดกันแต่ว่าลายตามตัวเป็นทางยาวทาง ๆ
อยู่ในเนื้อ-ผิดจากกบซึ่งมีรายสัน ๆ และจุดสลับใน
เนื้อ และที่เห็นชัดว่าไม่เหมือนกบก็ตรงที่ปากไม่มน-
กลม แต่กลีบหักมุมเป็นรูปสามเหลี่ยมเช่นคางคก และ
เสียงที่ร้องก็ไม่ดัง แต่เป็นเสียงกรางเบา ๆ ผู้เขียน
อ้างว่าได้เคยเห็นสัตว์ชนิดนี้ที่พิษใต้ และที่กรุงเทพฯ
นี้รวม ๒ ครั้งด้วยกัน และทุกครั้งที่เห็นได้นำโซมา
ผู้เขียนอย่างมากมาย ผู้เขียนยังได้อ้างถึงแรกเริ่ม
ที่จะมีรูป "กง" จากกริกลงบนหน้ากลองมโหรีทีกว่า
"ในสมัยโบราณประมาณ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว อันเป็นสมัย
ที่ไทยยังรุ่งเรืองอยู่ในอาณาจักรน่านเจ้า ๑ กษัตริย์ไทย
พระองค์หนึ่งกรีธาทัพ ไปต่อต้านกองทัพจีนซึ่งขับเขี้ยว

กันอยู่ ขณะประชุมนายทัพและทำพิธีเสี่ยง เทียนตาม
พิธีของชาวไทยเพื่อหาฤกษ์อยู่นั้น ได้มีสัตว์ชนิดหนึ่ง
คือตัว "งู" นี้เข้ามาอยู่ที่โคนเทียนชัย และทำท่า
งูไขว้ตัวโคดข้ามคืบ เทียนพิธีแล้วร้องออกมาเป็นเสียง
คำ ๆ สองสามครั้ง เมื่อที่ประชุมจุดเทียนขึ้นหาอีก
ครั้งก็ไม่พบ ในคืนวันนั้นเองกองทัพไทยได้ยกเข้าโจมตี
กองทัพจีนแตกพ่ายไป และได้รับชัยชนะอย่างง่ายดาย
พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์นั้นจึงถือว่าสัตว์ดังกล่าว
เป็นสัตว์นำพาซึ่งความมีโชคชัย จึงโปรดให้สร้างกลอง
โลหะชนิดนี้สำหรับใช้ในพิธีต่าง ๆ ขึ้นเมื่อประสงค
จะเอาชัยและความสำเร็จทั้งปวง และโปรดให้สร้าง
รูปสัตว์ชนิดนั้นไว้บนหน้ากลอง ซึ่งในครั้งนั้นนิยมสร้าง
๓ ตัวซ้อน ฯลฯ

ข้อความที่กล่าวนี้จะเท็จจริงอย่างไรก็ขอให้อยู่
กับคุณ ป.บ. ผู้เล่าเถิด และคุณผู้เล่าเองก็อ้างว่า
ได้ฟังมาจากนายทหารญี่ปุ่นผู้เชี่ยวชาญทางวัตถุโบราณ
อีกด้วย ขณะนี้มีกลองมโหรีที่กลองเป็นจำนวนมากใน
พิพิธภัณฑ์ ผู้ใดอยากใคร่ดูและศึกษาก็เชิญได้

นอกจากมโหรีที่กลแล้ว ประเภทเครื่องตีที่ระบุ
ไว้ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงยังมี ฉิ่ง และ ฉาบ
ซึ่งสันนิษฐานว่าคือฉาบนั้นเอง เพราะในสมัยโบราณ
คงจะตีฉาบในลักษณะเปิด จึงฟังเป็นเสียงแจ่ม ๆ
อย่างนี้ (ตีใหญ่) นอกจากนั้นยังมีฆ้องเตาะว ซึ่งไม่
ใช่เครื่องตีคอก แต่พอจะอนุมานเข้าได้เพราะใช้
เชือกผูกผูกค้อมแล้ว โกวให้ผูกค้อมไปที่หน้ากลองทั้งสอง
อีกทีหนึ่ง ฆ้องเตาะวนี้เขาใจว่าคงได้แบบอย่างมาจาก
อินเดีย เพราะเห็นพราหมณ์ใช้อยู่เสมอ นี้กับฆ้องเตาะว
มีรูปร่างเช่นนี้ (ยกฆ้องเตาะว พร้อมกับแกว่งใหญ่)

ป. ออ — แล้วคำว่ากลองใหญ่ กลองราม และกลองเล็ก
ละครับ หมยบทความว่าอย่างไร

อ. กลองใหญ่ ก็คงเป็นกลองทัก ที่ชาวบ้านเรียกกลอง
ตีถนนแหละครับ (ชี้ใหญ่ และตี) ส่วนกลองราม

เป็นกลองขนาดกลาง คงจะเป็นกลองที่ตั้งไว้กับหนังใหญ่
กลองเล็กนั้นก็คือกลองชาตรี หรือ กลองตุ๊ก กลองทั้ง
สามชนิดนี้รูปร่างอย่างเดียวกันผิดแต่นาคเท่านั้น
ป. ออ - แลว่าท่านจึงวิ่งรำละครับอาจารย์ เข้าใจว่า
เป็นอะไร

อ. ตามความเห็นของผมเข้าใจว่า กันฉิ่ง ก็คือตีฉิ่งนะแหละ
กันฉิ่งวิ่งรำ จักระบำเตน ก็คือ ตีฉิ่งแล้วก็เต้นระบำ
ไปควบ แต่เรื่องนี้ค่อนข้างหนักไปในด้านภาษา อาจารย์
ประเสริฐเป็นผู้ชอบคนควาทางนี้ จะมีอะไรช่วยผม -
อธิบายหน่อยได้ไหมครับ

ป. ผมก็เข้าใจแบบเดียวกับอาจารย์แหละครับ กันฉิ่งคง
เพี้ยนมาจากคำว่า "รันฉิ่ง" แน่ เพราะคำว่า "รัน"
แปลว่าตี เช่น "รันกระดังเป็นต้น"

อ. ออ - ถ้าเช่นนั้นคงแน่ ที่นั่นมาถึงเครื่องเป่าน่ะครับ
เครื่องเป่านี้ ประกอบไปควบปี และปีชนิดเดียวที่มีชื่อ
อยู่ในไตรภูมิพระร่วง คือปีไฉน แต่เข้าใจว่าคงมีปีอีก
หลายอย่างรวมทงชลุควบ นอกจากนั้นก็ยังมีแตรสังข์ ที่
เรียกว่าแตรอาจเป็นแตรงอนที่ใช้ในพระราชพิธี ส่วน
สังข์นั้นเป็นของที่ลอกแบบอย่างมาจากอินเดีย โดยทั่วไป
ใช้เป่าในงานที่มีเกียรติยศร่วมกับแตร จึงเรียกกัน
ว่าแตรสังข์

การผสมวงดนตรีในกรุงสุโขทัยจะมีลักษณะอย่าง
ไรไม่ทราบแน่ชัด พิจารณาเหตุจากข้อความจะเห็นได้ว่า
ซอฟต์แวร์ตอนนั้นผสมวง เล่นกับพิณ และฉิ่ง ส่วนพิณพาทย์
นั้นรู้แต่ว่าเป็นเครื่องผสมวง จะมีอะไรผสมกับอะไรบ้าง
ยังไม่ทราบ

ป. ที่อาจารย์อธิบายจบไปแล้วนั้น รู้สึกว่า น่าสนใจทีเดียว
แหละครับ ที่นี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาละครับมีเครื่องดนตรี
ชนิดใดบ้าง

อ. ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏจากกฎหมายเตียบบาล

ในครั้งนั้นว่า มีเครื่องดนตรีบางชนิดเพิ่มขึ้นแต่ความ
จริงอาจเป็นของเก่าที่ไม่ได้ระบุไว้ในสมัยกรุงสุโขทัย
ก็ได้ เครื่องดนตรีเช่น กระจำปี ขลุ่ย จะเข้ และโหม
ได้ถูกระบุนามไว้ในกฎหมายโบราณที่กล่าวนี้ เช่นตอน
หนึ่งกล่าวว่า "บางร้องเพลงเรือ เป่าที่เป่าขลุ่ย สีซอ
ดิดจะเข้ กระจำปี ตีโหมทับโห่ร้องมีนนั้น"

การผสมวงเครื่องดนตรีในสมัยอยุธยาที่มีปี่พาทย์
ซึ่งประกอบไปด้วยบรรดาเอก (เข้าใจว่าคงมีอยู่ราว
๑๕ ลูกในสมัยนั้น) ของวง (คือของวงใหญ่สมัยนั้นเอง
สมัยนั้นไม่มีฆ้องวงเล็กจึงเรียกว่าของวงเฉย ๆ)
ปี่ ตะโพน และกลองทัด ส่วนเครื่องมโหรีก็มีที่เรียก
กันว่ามโหรีเครื่องสี่ ซึ่งประกอบไปด้วยซอสามสาย
กระจำปี โหมทับ และกรับพวง ความจริงมโหรีชนิดนี้
คงจะได้เล่นกันมาตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัยดังกล่าวแล้ว
นอกจากพิณพาทย์และมโหรีแล้วยังมีการผสมวงอย่าง
อื่นเช่น ขับไม้ ซึ่งเป็นดนตรีผสมวงสำหรับใช้ในการ
สมโภชชั้นสูง ประกอบด้วยคนขับร้องลำนำคนหนึ่ง ๆ
ดลสีซอสามสายคนหนึ่ง และคนไกวบัณเฑาะว์เข้าจึง
หว่านอีกคนหนึ่ง รวมเป็น ๓ คนด้วยกัน การบรรเลง
ขับไม้นี้ก็น่าจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยเช่นเดียวกัน

บางทีดนตรีเล่นคนเดียวโดยไม่ต้องผสมวง
ก็มี เช่น การบรรเลงพิณ เป็นต้น คนคิดคิดพิณและ
ขับร้องไปด้วยในตัวเองทีเดียว

การขับไม้นี้เป็นของโบราณ ใครจะให้ท่าน
ผู้ชมได้ชมไว้ เพราะต่อไปจะหาชมขับไม้ได้ยากเข้า
ทุกที ในก้อนนี้ จะได้นำคณะ
ของท่านมาแสดงการขับไม้ให้ชม ณ บัดนี้

- (การแสดงขับไม้) -

- อ. ปี่พาทย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาใช้นั้บรรเลงแต่เฉพาะ
ในการประกอบการแสดงโขนละคร หากได้นำมาใช้
ร้องรับกันเช่นในสมัยปัจจุบันนี้ไม่ ที่มีร้องรับและร้อง
คลอก็เห็นจะเป็นในรูปมโหรี ขับไม้ และการบรรเลง
พิณดังกล่าวดังกล่าวแล้วเท่านั้น นอกจากนั้นก็มีการขับเสภา

กลองจับคู่แสดงขับไม้

กลองกลับมาที่คู่สนทนา

ซึ่งเป็นการขับประกอบการ เล่นิทานเฉย ๆ ยังหาได้
มีปีพาทย์รับเช่นในตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ เพื่อ
ให้ท่านผู้ฟังได้ฟังวงดนตรีต่าง ๆ กันในสมัยกรุงศรี
อยุธยาผมจะลองสมมติเป็นฉากงานรื่นเริงภายในบ้าน
ของขุนนางชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่ง ให้มีการแสดงต่าง ๆ ใน
สมัยกรุงศรีอยุธยาประกอบไปด้วย จะดีไหมครับ

ป. ดีสิครับ ผมคิดว่าคง เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อยทีเดียวละ

อ. เพื่อให้การแสดงสมบูรณ์ไปในฉากเดียว ผมจะได้เอา
ระบำรำเทน ใส่ลงไปด้วย เพราะเป็นของที่มีมากทั้ง
แต่กรุงสุโขทัยเช่นเดียวกัน

ป. เอะ ระบำ กับ รำ นี่ดูน่าจะคล้ายกัน ทำไมจึงจะ
ต่างกันไปได้ละครับ

อ. ออ คำว่า ระบำ เป็นศิลปะของการแสดงเป็นหมู่
เป็นสังฆกรรมสำหรับดูเล่นเพลิน ๆ ถ้า ไม่ใคร่แสดง
เป็นเรื่องเป็นราวอย่างโขน ละคร เช่น รำเบิกโรง
ละครหลวง รำชุดเทพบุตรนางฟ้า เหล่านี้ล้วนเป็นระบำ
ทั้งสิ้นการหักละครของเราก็ต้องหักเป็นสองชั้น คือ
หักรำเพลงช้า เพลงเร็ว ซึ่งเป็นลักษณะระบำก่อน
แล้วจึงหักรำตามบทเพื่อจะได้เล่นเป็นละครอีกทีหนึ่ง

ป. ออ - แล้ว คำว่า รำ ละครับ เป็นอย่างไร

อ. คำว่า รำ เป็นคำกริยาก็ได้ เป็นคำนามก็ได้ เป็น
คำกริยาก็เช่นรำละคร เป็นนามก็เช่น การรำอาวสุ
รำดาบ รำเดี่ยว รำคู่ พวกนี้เป็นต้น ส่วนคำว่า +
เทน นั้นเป็นเรื่องค่อนข้างไปทางการแสดงโขน จะ
ยังไม่อธิบายในที่นี้เอาละนะครับ ผมจะได้ปล่อยตัวละคร
ออกมาแสดงตัวอย่างการแสดงดนตรี ระบำ และ รำ
ที่มีอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา จะได้สมมติเป็นฉากงาน
รื่นเริงในบ้านท่านออกญาคนหนึ่งดังต่อไปนี้ -

กลองย้ายไปจับตัวละครที่เตรียมตัวไว้

ออกญา - ภายในบ้านท่านออกญาขุนนางผู้ใหญ่ ท่านออกญา
กำลังมีงานฉลองยศ เปิดฉากเห็นเครื่องปีพาทย์
พร้อมควายนกดนตรี ท่านออกญานั่งอยู่บนเตียง กำลัง
ทำงาน

ออกญา "ออ - พวกปีพาทย์เรียบร้อยแล้วหรือ มีใครมา
บ้างเล่า"

ขุนประสิทธิ์ - "เกล้ากระหม่อม หมื่นมองสมบัติขอ นามเดิมว่า
นายขอ ขางมอง อยู่บ้านตำบลภูเขาทอง

ออกญา - "พอแล้ว ขาอยากทราบวาทะอะไร ทำหน้าที่อะไรไ้เท่านั้น ไม่ได้สำรวจตามะโนครวั้แว้แล้วกัน
ต่อไป - ใครที่กลอง"

หมื่นกลอง - "กระหม่อมหมื่นกลอง เก่งสั่น ที่กลองขอรับกระ
หม่อม"

หมื่นปี - "กระหม่อมหมื่นปี เป่าสั้ท่าน เป่าปี่ขอรับกระหม่อม"

ออกญา - "แล้วกัน ใจถึงเป่าสั้ท่าน มันควรจะเป็นเป่า
เสนาะมากอว้า อายเป่าสั้ท่านนี้ฟังชอบกล"

หมื่นปี - "ไม่ทราบเกล้า เป็นราชทินนามอย่างนั้น"

ออกญา - "อ้อ - แล้วคนตะโพนเล่า"

หมื่นตะโพน - "เกล้ากระหม่อม หมื่นตีตะโพนราบ คนตะโพน
ขอรับกระหม่อม"

ออกญา - "(สอ) เอะ - ตีตะโพนราบ แล้วเอาตะโพน
ที่ไหนตีละหวา"

หมื่นตะโพน - "คือยังงี้ขอรับ ตะโพนนี้เรากัดแปลงมาจาก
พวกแขก แต่เราทำที่หลังเราจึงทำดีกว่า ผมไปทำ
แขกตีตะโพนที่ที่โรมันก็ราบไปทุกที่ บางทีตะโพนแพ้
แต่แขกราบไปก็มี ยังงี้แหละขอรับ ทานเลยขนานนาม
ผมว่าหมื่นตีตะโพนราบ"

ออกญา - "อ้อ - ๆ ๆ บะแต่ละคนมีชีวะประวัติดี ๆ
ทั้งนั้น คนจึงละ"

หมื่นจึง - "เกล้ากระหม่อม หมื่นจึงจับสนุก ขอรับกระหม่อม"

ออกญา - "เออ - ดี เจ้ามีชื่อเขาที่หนอย เอาพร้อม
กันแล้วลองเอาซักเพลงรี"

ขุนประสิทธิ์ - "ได้ขอรับกระหม่อม เอาพวกเราลงมือ"

กลองรับปีพาทย์ตลอด

(ปีพาทย์บรรเลงเพลงเกร็ดสั้น ๆ)

ออกญา(ปรบมือ) "ดีมาก บรรเลงได้ดีมาก เอะ พนักงาน
มิให้รื้อหนังที่หาไว้ยังไม่มาอีกหรือนี่"

พนักงาน - "มาแล้วขอรับพระคุณท่าน กำลังแต่งตัวอยู่"

ออกญา - "อ้าว - ไปบอกให้รีบออกมาเร็ว ๆ เอะ"

พนักงาน - "อา - นั้นแนมาพอกิจที่ขียวขอรับ"

ออกญา - เฮ้ยนี้มันมโหรีก็กล่าวบรรพหรือยังไง พวก
มโหรีทำไมหน้าตาายังงี้ แม่สูงโย่งก็ดกระจับปีนี่ชื่ออะไร
ดูคล้าย ๆ กระเทย"

คนกระจับปี - "แหมไม่อยากเขี้ยว มาว่าอีฉันกระเทย
เอ - กระเทยจริงหรือเปล่าก็ไม่รู้ ถ้าจะใช้ อ้า -
อีฉันชื่อ นางสาวกระจับปีด แกลวกลอง - ท่านอง
กระจับปี เจ้าคะ"

ออกญา - "อ้า ทำไมชื่อยาวเพื่อยนักคะ"

คนกระจับปี - "ก็อีฉัน ตัวมันยาวผิดธรรมดา ชื่อก็ทองยาว
ควยเจ้าคะ"

ออกญา - "อ้อ - ชื่อสมตัวหรือออก เจ้าไหน - แม่คน
สี่ขอสามสาย - ละชื่ออะไร"

คนขอสามสาย - "ชื่อ ปัด เจ้าคะ"

ออกญา - "แหม แต่ละคนชื่อเหมาะะทงน่น เจ้าพร้อม
กันแล้ว ลองสักเพลงซิ"

(มโหรีบรรเลงเพลงฉีกากระหม)

หน้าเอ๋ย หน้างาม ทรมานเสน่ห์เจ้าเนื่อนาง
เขี้ยวสรพสรพางค์สำอางองค์ บ่งยั้งไซ้จะแกล้งกล่าวนอง
ขาวศรีสมบุรณ์มงกษมาศ เทียบจะบาดคตที่ไม่ใส่อง
พักตราถึงมณฑาทอง ท่านองถึงหงษ์ทองบิน

กลองจับทีมโหรีตลอด

———— คนตรีจบ ทุกคนปรบมือ ————

ออกญา - "เฮ้ย - พนักงาน ไหนว่าจะมีการเรียงระบำ
กันทำไมยังไม่เห็นมา"

พนักงาน - "พร้อมอยู่ข้างโน้นแล้ว พระเดชพระคุณจะ
ให้แสดงหรือยังขอรับกระหม"

ออกญา - "เออ - เรียบออกมาได้"

พนักงาน - (ตบมือ ๒ - ๓ ครั้ง) "เอ้า พวกกระบำออก
มาได้"

(พวกกระบำออกมากราบ แล้วเข้าประจำหน้าที่ ปี่พาทย์
ทำเพลงยุกหิก การพ้อนรำเริ่มแสดง)

กลองพระบาทตลอด

(การแสดงฟ้อนรำ ฟ้อนจบทุกคนทนมือ)

ออกญา - "เกง - เกงมาก รำได้ดีทุกคน ออ - แม่
หนูจำเรียงดูข้าหายไไหน"

(จำเรียงออกมากราบ)

ออกญา - "เออ - หนูจำเรียงรู้จักพวกนักดนตรีนี้ไว้สี
เขาเกง ๆ ทั้งนั้น"

(จำเรียงหันมาทางนักดนตรี พวกนักดนตรีไหว้)

"ขุนประสิทธิ์เชื่อใหม่ว่าลูกข้านี้เกงไม่แพ้ นักดนตรี
อาชีฟูเหมือนกัน"

ขุนประสิทธิ์ - "เล่นอะไรไม่ทราบเกล้า กระจับปี่หรือขอ
สามสาย"

ออกญา - "ฮ้า - เล่นจะเข้ที่เดียวละ แต่เวลานี้จะเข้
ยังไม่ใคร่ได้สมวงกับอย่างอื่น ข้าเลยให้เขาหัด
ดัดไปพลาง ๆ อยากรฟังไมละ จะได้ให้แม่หนูเขาลอง
ดัดให้ฟัง"

ขุนประสิทธิ์ - ดิถีเดียวพระเดชพระคุณ

ออกญา - "เฮ้ย - ใครอยู่ข้างในเอาจะเข้ออกมาหน่อย"

(พนักงานแบกจะเข้ออกมาวางให้จำเรียง)

หมื่นผ่อง - "นหมจะเข้ตัวนี้สวยมาก สวยเหมือนเจ้าของ
ที่เดียวพระเดชพระคุณ"

ออกญา - "อ้าว - เฮ้ย จะชมจะเข้ก็ชมไปอย่าชมเลย
เกิดเดียวจะเจ็บตัว"

หมื่นผ่อง - "หามิได้ เกล้ากระผมเพียงแต่ช่วยสนับสนุน
เป็นเชิงเสนอสนองให้มันเกิดความสุขสนาน"

ออกญา - "พอ ๆ ๆ พอแล้ว ประเดี๋ยวพอกก็จะให้กินสนับ
ให้มันเสนาะสนับไปเท่านั้น"

หมื่นกลอง - "นั่นะซิคะรับ ลองได้เจอสับเสียงดังสนับ
มันก็หมดสนุกไปเท่านั้น"

ออกญา - "แหม - อ้ายพวกนี้มันช่างทะเล้นพอกันหงอน
นี่เอ็งจะฟังจะเข้หรือไม่ฟัง"

(นักดนตรีทุกคนยกมือทวมหัว) "ฟังซิซอร์รับ กำลัง
ตั้งใจฟังอย่างเต็มที่ที่เดียว"

ออกญา - "เออดี - แหม พวกมันสมควรอยู่ข้างเดียวกัน
แต่ ๆ หลังก็พอกัน นี่เอ็งระวังนะไปเล่นบ้านเจ้านาย"

- กองเผยแพร่การศึกษาสงวนลิขสิทธิ์ -

ท่านเอ็งจะลำบาก เอ้า — แม่หนูจำเรียง ลองหน่อย
ซิดู เอาเพลงอะไรทีละ"

จำเรียง — (อาบ) "แหมไม่อยากเขี้ยว ให้เอามะพร้าว
หาวมาขายสวน"

หมื่นมอง — "แม่เป็นโรคอกแม่หญิง ส่วนนี้มีแต่หูกา
ไม่มีมะพร้าวซักตน"

ออกญา — "หลังอีกแล้ว — อ้า — พ่อว่าเพลงพญาโศก
เป็นไง เพราะดี"

หมื่นมอง + "แล้วกันกำลังสนุก ใจไปเล่นเพลงพญาโศก"

ออกญา (ตราก) "บอกว่าให้หยุด แล้วกัน เอ — วอน
จริง ๆ เว้ย เอ้าแม่หนูลงมือเถอะ"

(จำเรียงคิดเพลงพญาโศก ๒ ชั้น อ้าไปคิด ๓ ชั้น
เป็นอันขาด เพราะยังไม่เกิด พอจบเพลงทุกคนปรบมือ)

ออกญา — "เป็นไง — ฝีมือลูกข้า"

หมื่นมอง — "เด็ด ๆ เด็ก แท้ ๆ เทียวพระเดชพระคุณ"

ออกญา — "ยังมีดี ๆ อีกนะ นี่แน่ะ เฮ้ย — ลูกชายข้า
ในเชิงเสภาก็ไม่หยอกเหมือนกัน เองอยากฟังไหมละ"

หมื่นมอง — "อยากซีพระคุณ โธ — ขอให้เป็นผู้หลานพระ
เดชพระคุณเถอะทำอะไรต้องเสด็จญาติไปทั้งนั้นเลย
ขอฟังหน่อยเถอะขอรับกระหม"

ออกญา — "อยากฟังก็พุดดี ๆ เว้ย — ปากเสียแท้ ๆ
อายนี้ เอ้าใครอยู่ข้างในไปเรียกพ่อจำแลงมาหน่อย
เถอะ"

หมื่นมอง — "เอะ ไหง่ชื่อจำแลง ฟังชอบกลแท้ ๆ พระ
พระเดชพระคุณ"

ออกญา — "ป้าโธ — อ้ายนี่วอน ช่างสอแท้ ๆ ก็จำเรียง
แล้วมันก็ต้องจำแลงนะซีวะ ของมันกลองของมันนี่หว่า"

(จำแลงออก ถือกระบี่เสภามาด้วย กราบแล้วไปนั่ง
ตรงกลาง)

ออกญา — "เอ้า — พ่อจำแลง แสดงขับเสภาให้ชื่นใจ
หน่อยเถอะ เอาคอนเพราะ ๆ หน่อย"

(จำแลงขับกระบี่ กระแอมหลายหน หมื่นมองรีบออก
จากวงของเอากระโณนไปวางให้)

กลองจับตีคจะเข้

กลองขับจำแลง

หมื่นของ - "ถ้ามันลำบากก็บ้วนถ่ายที่มันคิดค่อทิ้งเสีย
ก่อนเถอะ พอจำแลง"

จำแลง - "แล้วกัน - แกนี่ไม่เข้าใจเรื่องเสภา ก็
ซำยังคิดไม่ออกว่าจะร้องตอนไหนนี่หว่า"

หมื่นของ - "อ้อ ๆ ๆ เชิญตามสบายเถิดขอรับ"
(จำแลงกระแอมอีกเล็กน้อย แล้วร้องเสภา)

"คราที่นั้นขุนแผนแสนสนิท กันเป็นทิดหัวเป็นเหา
เกาไม่ไหว

ตื่นขึ้นเช้าเกาตะบันคันถึงใจ จะหยุดเกาก็ไม่ได้กลุ่ม
ใจจริง"

(ขยับกรับ ๒ - ๓ ที แล้วเกาแกรกไปเลย)

ออกญา - (ซัดในระหว่างขับคำสุดท้าย) "เฮ้ยนี้ใครสั่ง
ให้อย่างนั้นหา บอกว่าให้เอาบทที่เพราะ ๆ ใจ
ไปเอาบทมา ๆ ยังงั้นมาร้อง แล้วใจเกาแกรกไป
ยังงั้นหรือว่าทิดมันเล่นเข้าจริง ๆ "

หมื่นของ - "รับทาน - อาจใช้ก็ได้ พระเดชพระคุณ"

จำแลง - "ทิดงั้นแหละเป็นคนสอนให้ข้าขับเสภาอย่าง
นี้ทุกวัน"

หมื่นของ - "อ้าว - พิธ - ก็เพิ่งรู้จักกันเถียวนี้ละไป
สอนได้ยังงั้น"

จำแลง - "ถึงแกไม่ได้สอนข้า เพื่อนแกก็สอนข้า ถึง
เพื่อนแกไม่ได้สอนข้า"

หมื่นของ (ซัด) "พอของแกก็สอนข้า ไซ้ไมละ นี่แหละเขา
ว่าไม่ได้เกิดเป็นลูกเจ้านายมันก็ลำบากหนอย เอา
เชิญขับต่อไปเถิดขอรับกระผม"

จำแลง - "ขับเสภาสมัยนี้เขาต้องเล่าก่อนแล้วจึงขับ
เอาละนะจะเริ่มเล่าละ"

(กระแอม พรอมหงขยับกรับ แล้วจึงเริ่มเล่า)

"สมเด็จพระพันวัสสาเมื่อได้ทรงฟังนางวันทอง
ให้การแบ่งรับแบ่งสู้ว่าจะไปอยู่กับขุนช้างก็มีไซ้ จะไป
อยู่กับขุนแผนก็ไม่เชิงเช่นนั้น ก็ทรงพระพิโรธเป็นยิ่ง
นัก จึงทรงตรัสถามว่าวันทองนี้ ถ้อยชั่วช้าอัปลักษณ์
ยิ่งนัก น้อยหรือคิดอ่านจะมีผัวสอง มึงนี้เลวเสียยิ่งกว่า
สัตว์เดียรฉาน....."

หมื่นฆ้อง - (ซัด) "อ้าว - เป็นคนโง่เอาไปเปรียบ
กับสัตว์เดียรฉาน"

จำแลง - "แล้วกัน - ก็เรื่องเขาเล่ากันมาอย่างนี้แล้ว
จะเอาอย่างไร จะฟังหรือไม่ฟัง"

หมื่นฆ้อง - "ฟังซิขอรับ โธ - กำลังสนุกทีเดียว"

จำแลง (เลาตอบ) - "ว่าแล้ว สมเด็จพระพันวัสสาก็มี
รับสั่งให้เอาตัวนางวันทองไปประหารชีวิตเสีย นาง
วันทองตลอดจนขุนแผน พระไวยและขุนช้างได้ฟังรับ
สั่งก็ตกใจแทบสิ้นสติ ทรงเข้ากอดกันไว้ให้ ข้างฝ่าย
เจ้าพระยาบวรราชก็เร่งรัดให้จัดแจงคุมนางวันทอง
ไปสู่ที่ประหาร"

หมื่นฆ้อง - (ซัด) - "แล้วเมื่อไรจะขับเสภาเสียทีกันนี้"

จำแลง - "เอ - หมื่นฆ้องนี่ชอบกล ก็ยังเล่าไม่จบจะ
จะให้ขับยังงี้เล่า เสียธรรมเนียมหมด ต้องให้จบ
กระบวนความเสียก่อนซิ"

หมื่นฆ้อง - "อ้อ ๆ ๆ เชิญเถิด"

จำแลง (เลาตอบ) "ครั้นพานางวันทองไปที่ประหาร
พระยาบวรราชก็สั่งให้เตรียมการให้พร้อม นางวันทอง
พอได้ฟังก็สิ้นกำลังทรุดกายลงร้องไห้"

(กระแอม ๒ - ๓ ครั้ง แล้วขับ)

"ครานั้นจึงโฉมเจ้าวันทอง เสร้าหมองสะอึกให้
สรวมกอดลูกยาควยอาลัย น้ำตาหลังไหลลงรินริน
วันนี้แม่จะลาพ่อพลายแก้ว จะจำจากลูกแก้วไปศูนย์สิ้น
พอบายก็จะตายลงกลางดิน ดินหนามาแม่จะขอม"

(หมื่นฆ้องกับพวกดนตรีพากันสะอื้นฮัก ๆ ๆ)

จำแลง - "เอ - พวกนั้นมันเป็นยังงี้มาร้องไห้อยู่ได้"

หมื่นฆ้อง (สอื้น) "มันเสร้าเข้าไปในทรงเลย (สอื้น)

โธสงสารแม่วันทอง

(ยกมือเช็ดขมูก แล้วสั่งมาทางขุนประสิทธิ์)

ขุนประสิทธิ์ - "ว่าหมื่นฆ้องนี่รุ่มราวมจริง ที่จะสั่งขมูกอมไป
ไม่สั่ง คันมาสั่งบนคนได้"

หมื่นฆ้อง - "สั่งที่ไหนล่ะ"

ขุนประสิทธิ์ - "แถวข้าง ๆ นั้นก็ได้"

หมื่นฆ้อง - (ยกมือป้อง) "ฮา - อย่างนี้ แล้วกัน -

ขุนประสิทธิ์ก็เป็นไปได้ โน่นแน่ะ . ออกไปสั่งแถว
กลางนั้นแหละ"

จำแลง — "อ้าว — อ้าว นี่มันที่ขับเสภาเว้ย แล้วกัน"

ออกญา — "พอ — พอคนที่ ไม่เอาแล้ว อ้ายเสภานี่ ทั้ง
คนขับคนฟังหึงพอกัน พอจำแลงก็เป็นไปได้ ไม่เอา
— เลิกแล้ว เอร่ากฤษฎีกว่า ฟังปีกดองมันแปลกหู
หน่อย"

พนักงาน — "ประธานโทษ ท่านจำปีไปคิดราชการในชบวน
พยุหยาตราเสียแล้วมาไม่ได้ขอรับกระผม"

ออกญา — "อ้าว — แล้วกัน แต่ไม่เป็นไร ให้หมื่นเป่าปี
คานเป่าก็แล้วกัน"

หมื่นปี — "เป่าของท่านขอรับกระผม ไม่ใช่เป่าคาน โธ่ —
แล้วกัน จะไม่ให้ผมมากินกลองเสียอีกแล้ว แล้วอ้าย
ปีชวานะเป็นของแขก เกดากะผมไม่ใคร่สนใจออก
ขอรับ"

ออกญา — "บ๊ะ เวลานี้ใคร ๆ เขาก็เห่อปีชวา กลองแขก
กันทั้งสิ้น น้อยหรือคานเป่าไม่เป็นเสียได้"

หมื่นปี — "อ้ายเป็นนะเป็นดอกพระเกษพระคุณ แต่เกล้า
กระผมเป็นพวกชอบของไทย ก็เลยเป่าแต่ปีไทย แล้ว
ปีไทยก็มีตั้งหลายอย่าง เช่น ปีนอก ปีใน ปีกลาง
ปีออ ปี"

ออกญา — "พอ — ไม่ตองารนัยแล้ว ว่าแต่เอาปีชวามาเป่า
เขากดองแขกเถอะ ข้าจะให้จำหลักดูขามาร่ากฤษฎ
ให้ดู"

หมื่นซอง — "อ้อ — รายนี้เป็นจะเป็นน้องแม่หญิงจำเรียง
ซึ่งจำแลงกายลงมาจำหลัก"

ออกญา — "เออ — เห็นเงียบไปตั้งนานนี่ก็จะขึ้น พอ
เอยมมาแต่ละคำทะเล้นทั้งนั้น เอ้า แม่จำหลักออกมา
ร่ากฤษฎหน่อยซิดู"

(จำหลักออกมากราบ แล้วตั้งท่าจะรำ)

หมื่นปี — "ประธานโทษ พระเกษพระคุณร่ากฤษฎนี้เขาใช้
เพลงอะไร เป่า"

ออกญา — "บัทโธ่ — โง่จริงเว้ยไม่เคยดูเรื่องอิเหนาหรือ"

คาหลังบ้างเลยหรือ"

หมื่นปี - "เคยดู พระเดชพระคุณ เป่าก็ได้ แต่ไม่รู้เพลงอะไร"

ออกญา - "ข้าก็ไมรู้ไว้แล้วกัน มันช่างโยกโย่เสียจริง เพลงอะไรก็เป่าเข้าไปเถอะวะ อ้ายที่เขารำกฤษก็แล้วกัน"

หมื่นปีเป่า สระหมา จำหลักรำ กล้องจับคนตรีบ้าง

กล้องจับคนตรีบ้าง คนรำบ้าง แต่
จับคนรำให้มากที่สุด

กล้องย้ายมาจับคู่สนทนา

อ. - นั่นคือการคนตรี และขับร้องสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ผม
จัดให้แสดงเป็นละครก็เพื่อให้เปลี่ยนอารมณ์ท่านผู้ฟัง
มาทางสนุกสนานเสียบ้าง มิฉะนั้นจะเป็นเรื่องหนัก
เกินไป

ป. - ก็ดีเหมือนกันนี่ครับ เอาละ - ไหน ๆ ก็พูดกันมาถึง
การคนตรีและขับร้องแล้ว ผมอยากจะให้อธิบายต่อ
มาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้เสียเลยจะดีไหมครับ

อ. - ก็ได้ครับ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ การคนตรีและ
การขับร้องของเราเจริญขึ้นมากมาย ตลอดจนเครื่อง
ดนตรีชนิดต่าง ๆ ก็ได้มีเพิ่มขึ้นมากทีเดียวครับ

ป. - ยังงั้นหรือครับ มีอะไรบ้างครับที่เพิ่มขึ้น

อ. - เอาเรื่องเครื่องเป่าพาทย์ก่อนนะครับ เครื่องเป่าพาทย์ที่
มาจากกรุงศรีอยุธยานั้น เป็นเพียงเป่าพาทย์เครื่องห้า
ดังที่ได้แสดงให้ดูแล้ว คือประกอบด้วยระนาดเอก
ปี่ใน ตะโพน ขลุ่ยใหญ่ และกลองทัด เท่านั้น (ชี้ให้ดู)
พอมาถึงในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้
มีระนาดเกิดขึ้นอีกชนิดหนึ่ง คือ "ระนาดทุ้ม" ลักษณะ
คงเป็นเช่นเดียวกับระนาดเอก แต่ประดิษฐ์ขึ้นให้มี
เสียงทุ้ม เพื่อบรรเลงสอดหลอดและขัดตอลอดเสียงกับ
ระนาดเอก นี่ครับระนาดทุ้ม (ชี้ให้ดู) และตีให้ดังสัก
๔ - ๕ เสียง" แต่เดิมระนาดเอกนั้นเรียกว่า "ระนาด"
เฉย ๆ ครั้นเมื่อเกิดระนาดทุ้มขึ้นอีกชนิดหนึ่ง จะ
เรียกว่าระนาดเฉย ๆ คงไม่ได้ ก็ต้องเปลี่ยนไปเรียก
เป็น "ระนาดเอก" เพื่อให้เป็นคู่กับ "ระนาดทุ้ม"
ที่คิดขึ้นใหม่นี้

ป. ออ - เข้าใจละครับ ที่นี้ระนาบที่ทำด้วยเหล็กที่อยู่หัวท้ายเครื่องนั้นละครับ คืออะไร และเกิดขึ้น เมื่อรัชกาลใด

อ. ออ - ระนาบ ๒ รายนี้นะหรือครับ รายนี้นี้เรียกว่าระนาบทอง หรือระนาบเหล็ก เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ บางท่านก็ว่าท่านสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น แต่ยังฟังเอาแน่ไม่อย่างไรก็ดีระนาบทองนั้นก็คงประดิษฐ์ขึ้นเป็นแนวเดียวกับระนาบเอกลั่นแหละครับ วิธีบรรเลงก็คล้ายคลึงกันเพียงแต่เสียงแหลมกว่า ที่เรียกว่าระนาบทองก็เพราะแต่เดิมลูกระนาบทำด้วยทองเหลือง แต่มาสมัยนี้ทองเหลืองคงจะหายากเข้าเลยใช้ทำด้วยเหล็กจึงเรียกว่าระนาบเหล็ก หรือระนาบเอกลั่น เสียงคี่นะครับลองฟังดูซิครับ (ให้ตีให้ดู)

ทดลองจับที่คนตรีระนาบ

(การแสดงที่ระนาบ) ส่วนรายนี้นี้ (ซึ่งว่าระนาบทุ้มเหล็ก) เรียกว่า "ระนาบทุ้มเหล็ก" เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ เหมือนกัน พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระอนุชาธิราชในรัชกาลที่ ๔ ทรงประดิษฐ์ขึ้น โดยใช้ลูกระนาบเหล็กเช่นเดียวกับระนาบทอง - เหลืองหรือระนาบเอกลั่น แต่ประดิษฐ์ลูกให้ใหญ่กว่าเพื่อให้เสียงทุ้ม ท่านเองก็เรียกว่าระนาบทุ้มไม่ จึงเรียกว่า "ระนาบทุ้มเหล็ก" แต่เสียงระนาบทุ้มเหล็กนี้ดูจะทุ้มและกังวาลกว่าระนาบทุ้มไม่ ฟังดูซิครับ (ให้ตีให้ดู) อย่างไรก็ตามการบรรเลงระนาบทุ้มเหล็กนี้ ผิดกับทุ้มไม่มาก เพราะไม่ได้บรรเลงลอลอกอย่างเต็มที่เหมือนอย่างระนาบทุ้มไม่ คงตีในลักษณะทาง ๆ คล้ายเบสของฝรั่งนะแหละครับ

ป. ออ - เข้าใจละครับ แต่ที่นี้เรียกว่า "ระนาบไม้นวม" (ให้ตีให้ดู)

อ. ระนาบ "ระนาบไม้นวม" นะ มีราวโพนกันแน ครับ

ป. ออ - อย่างนี้เองถึงมีคำแสดงว่า คนนั้นคนนั้นชอบใช้ไม้นวม คงหมายความว่าดีว่าเป็นคนชอบทำอะไรอดุ้ม

อ. ก็ระนาบเอกลั่นธรรมดาที่แหละครับ ถ้าทำด้วยไม้แข็งก็เรียกว่าระนาบไม้แข็ง ไม่เรียกว่าไม้นวม (ให้ตีให้ดู) ถ้าเป็นการ

บรรเลงโน้ตตามที่ไม่ต้องการเสียงกังวาลก็ใช้ไม้นวม นี่ครับไม้นวม (ให้ตีให้ดู)

อ. ใช้ครับ - ที่นี้ก็มาถึงฆ้องวงนะครับ แต่เดิมในวงปี่พาทย์ก็มีฆ้องวงอยู่ด้วย ก็คือวงนี้ (ชี้ฆ้องใหญ่) เรียกว่า "ฆ้องวง" เฉย ๆ ฆ้องชนิดนี้นับว่าเป็นหลักของวงปี่พาทย์ เพราะบรรเลงลูกทาง ๆ ที่เรียกว่า

"ลูกฆ้อง" หรือ Basic melody เพื่อให้เครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ แล่ลูก Basic melody นี้ออกเป็นทำนองของตนเองโดยเฉพาะ ครั้นมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีท่านคณาจารย์ทางดนตรีคิดประดิษฐ์ฆ้องวงขนาดใหญ่ จึงเรียกฆ้องวงขนาดใหญ่แต่เดิมว่า "ฆ้องใหญ่" และเรียกฆ้องวงขนาดเล็กที่เกิดขึ้นใหม่ว่า "ฆ้องวงเล็ก"

ป. ฆ้องวงเล็กนี้ สำเนียงเป็นอย่างไร และมีวิธีบรรเลงอย่างไรครับ

อ. ฆ้องวงเล็กมีสำเนียงแหลมกว่าฆ้องวงใหญ่และบรรเลงเป็น Full melody คือ แล่ลูกฆ้องใหญ่ออกให้เต็มตัวอย่างนี้ครับ (ให้ฆ้องใหญ่คู่กับฆ้องเล็ก)
(การแสดงตีฆ้องใหญ่คู่กับฆ้องเล็ก)

ป. แล้วเครื่องประกอบจังหวะต่าง ๆ นั้นละครับเป็นของเกิดในสมัยใดบ้าง

อ. ออ - ของเก่าก็มีใหม่ก็มีครับ กลองทัด และตะโพนนี้เป็นของเก่ามีอยู่ในปีพาทย์เครื่องห้าตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ได้บรรยายมาแล้ว ส่วนกลองคู่นี้ เรียกว่า "กลองแขก" กลองชนิดนี้เข้าใจว่าคงมีกำเนิดมาแต่เมืองชวา เพราะมันเหมือนกับกลองที่ใช้ในวงปีพาทย์ชวา แต่ที่เอาแน่ไม่ได้หรอกครับ เพราะของเราก็มีกองชนิดนี้ไว้มาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาแล้ว โดยใช้บรรเลงร่วมกับปีชวาในการตีกระบี่กระบอง ต่อมาเมื่อเกิดเล่นละครเรื่องอิเหนากันขึ้นในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาก็เลยเอามาใช้บรรเลงในวงปีพาทย์ในตอนที่ละครรำกชและอื่น ๆ ต่อมาก็เลยเอามาใช้ตีประกอบจังหวะในวงปีพาทย์ไปทีเดียว

ส่วนกลองใบนี้เรียกว่า "สองหน้า" เพราะใช้ตีใบเดียวเป็นจังหวะหน้าทับต่าง ๆ ทั้งสองหน้าเป็นลักษณะคล้ายคลึงกันมาก เหตุที่จะเกิดสองหน้าขึ้นนี้เข้าใจว่า เมื่อการเล่นเสภาส่งปีพาทย์เป็นที่นิยมกันแล้ว กลองแขกก็เลยมีบทบาทสำคัญในการตีประกอบจังหวะขับร้องและบรรเลง แต่กลองแขกเป็นของที่มีเสียง-

กลองจับคนตีฆ้อง

ค่อนข้างคง ไม่เหมาะแก่การบรรเลงในสถานที่
ท่านจึงได้คิด "สองหน้า" ขึ้น เพื่อใช้แทนกลองแขกดังกล

โฆษณา ๓

โฆษณาขององค์การคำของครูสภา

- ป. ที่นี้ก็มาถึงเครื่องเป่านะครับ เครื่องเป่าที่ผมเห็น
บรรเลงอยู่ในวงปี่พาทย์คือปี่ไซ้ไหมครับ แต่ที่นี้เห็นมี
หลายขนาดเหลือเกิน ไม่รู้ว่าชื่ออะไรกันบ้าง
- อ. ออ - ปี่ไทยที่ใช้ในวงปี่พาทย์มีอยู่ ๓ ชนิดครับ คือปี่
นอกอย่างหนึ่ง (หยิบใหญ่) และปี่ในอีกอย่างหนึ่ง
(หยิบเล็ก) ปี่ทั้ง ๓ เหล่านี้เป็นปี่ไทยแท้ ๆ ครับ
และมีลักษณะผิดแปลกกว่าชาติอื่นมาก เป็นปี่ที่มีระบบ
การบรรเลงพิศดารที่สุด ปี่แต่ละเล่มมี ๖ รูเท่านั้น
แต่ทำเสียงได้ถึง ๒๐ กว่าเสียงขึ้นอยู่กับว่าผู้เล่นจะ
เป่าเบาหรือแรงแค่ไหน และทำสำเนียงต่าง ๆ ได้มาก
มาย สามารถลอกคำพูดของคนได้อย่างแนบเนียน
(ให้เป่าใหญ่)
(การแสดง เป่าปี่)

กลอง จับคนเป่า

แต่เดิมปี่ก็มีแต่ขนาดเล็กอย่างเดียว และคงเรียกว่า
"ปี่" เฉย ๆ ใช้สำหรับเป่ากับวงปี่พาทย์ ประกอบการ
แสดงโขนและละครนอก ต่อมาเมื่อมีการแสดงละคร
ในโรงใช้ผู้หญิงเป็นผู้แสดงและมีการปรับปรุงโขนให้เป็น
โขนโรงในขึ้น จึงได้มีการดัดแปลงขนาดและปรับ
เสียงของปี่เดิมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะกับการแสดงดัง
กล่าว จึงเกิด "ปี่ใน" ขึ้น เมื่อเกิด "ปี่ใน" ขึ้นแล้ว
ปี่ที่ใช้อยู่แต่เดิมก็กลายเป็น "ปี่นอก" ไป ส่วนปี่กลางนั้น
มีขนาดและระดับเสียงระหว่างปี่นอกกับปี่ใน ใช้สำหรับการ
แสดง "หนังใหญ่" เป็นพื้น เพราะต้องการให้มีเสียง
ต่ำ เนื่องจากเป็นการแสดงกลางแจ้งนั่นเอง ปี่เหล่านี้นั้น
ล้วนแต่มีอยู่ในสมัยอยุธยาแล้วทั้งสิ้น

ส่วนการบรรเลงรองรับทั่วไปสำหรับวงปี่พาทย์
นั้น ปี่นอกกับปี่กลางไม่มีใครได้ใช้คงใช้แต่ปี่ในเลาเดียว
เป็นพื้น นาน ๆ จึงจะเห็นมีปี่นอกเข้าร่วมบรรเลงด้วย
สักครั้งหนึ่ง

ป. ออ - พอเข้าใจละครับ แต่ที่นี่เรียกว่า ปี่พาทย์เครื่องห้า ปี่พาทย์เครื่องคู่ และปี่พาทย์เครื่องใหญ่ นั้นมันแตกต่างกันอย่างไรครับ

อ. ปี่พาทย์เครื่องห้า ก็มีเครื่องอยู่ ๕ ชนิด คือระนาดเอก ปี่ใน ขลุ่ยใหญ่ ตะโพน และกลองทัด ดังกล่าวแล้วนะครับ ต่อมาทีหลัง เมื่อมีเครื่องดนตรีเกิดมากขึ้นก็เลยเกิดปี่พาทย์เครื่องคู่และเครื่องใหญ่ขึ้นอีก ปี่พาทย์เครื่องคู่ก็คือมีเครื่องดนตรีประกอบกันเป็นคู่ คือระนาดคู่หนึ่ง ไซ้แตรระนาดเอกไม้และทุ้มไม้ ของวงคู่หนึ่ง คือของวงใหญ่และของวงเล็ก กับมีปี่คู่หนึ่ง คือปี่นอกและปี่ใน แต่ปี่นอกไม่มีใครได้ใช้ นอกนั้นก็ยังมีเครื่องประกอบจังหวะที่สำคัญ ๆ เช่น ตะโพนกลองทัด ฉิ่ง ฉาบ กลองแขก สองหน้า เป็นต้น ปี่พาทย์เครื่องใหญ่ก็คือปี่พาทย์เครื่องคู่นั่นเอง แต่เพิ่มระนาดทองหรือระนาดเอกเหล็ก กับระนาดทุ้มเหล็กเข้าไปอีกคู่หนึ่ง ดังที่ท่านเห็นอยู่นี้

กลองจับวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ทั้งวง)

เมื่อประกอบกันเข้าเป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่เช่นนี้แล้ว จะมีเสียงกังวาลไพเราะคึกคักทีเดียวแหละครับ

(ให้ปี่พาทย์เครื่องใหญ่บรรเลงเพลง "ขับไม้"

๑ เที้ยว)

(การแสดงปี่พาทย์)

ป. ไพเราะดีจริง ๆ ครับ แล้วที่นี่ที่เรียกว่าปี่พาทย์มอญ ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์อะไรพวกนี้ละครับ คืออย่างไร

อ. แหม - เรื่องนี้เห็นจะยาวครับ แล้ววันนี้ก็ไม่ไถ่เรียนเรื่องปี่พาทย์เหล่านั้นมาด้วย วันนี้เราว่ากันแต่ปี่พาทย์ไทย วงเดียวนี้ก่อนดีไหมครับ เพราะยังมีเรื่องอื่นที่ตังใจจะอธิบายอีก เช่น วงมโหรี และเครื่องสาย เป็นต้น

ป. ดีเหมือนกันครับ วงมโหรี เครื่องสี่ที่ว่ามีอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น ครั้นล่วงเข้ามาในกรุงรัตนโกสินทร์นี้ มีอะไร เกิดขึ้นใหม่บ้างครับ

อ. เบอะทีเดียวแหละครับ เช่น ซออู้ ซอด้วง เหล่านี้เป็นคน ซออู้และซอด้วงนั้นเข้าใจว่าจะเกิดขึ้นในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้ แต่ยังไม่หาหลักฐานอะไรแน่ไม่ได้ เรายังได้อ่านหนังสือของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

กลองจับปี่พาทย์

กลองกลับมาที่คู่สนทนา

ท่านว่ามีผู้เช่าเล้าวามโหรี เครื่องสี่ในสมัยอยุธยา
ตอนหลังมีคนเป่าขลุ่ยและคนตีระฆังเพิ่มขึ้นอีก ๒ คน
รวมเป็น ๖ คน ครั้นมาในสมัยรัชกาลที่ ๑ จึงได้เพิ่ม
ระนาดไม้กับระนาดแก้วขึ้นอีก ๒ สิ่ง รวมมโหรีวงหนึ่ง
เป็น ๘ คน ต่อมาในรัชกาลที่ ๒ เพิ่ม จเข้ ฉิ่ง ฉาบ
เข้าในเครื่องมโหรีอีก และเริ่มใช้ฆ้องวงแทนระนาด
แก้ว ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ จึงได้เพิ่มซอด้วง ซออู้
และโพนระฆังขึ้นอีก ต่อมาได้มีผู้รวมเอาเครื่อง
สี่คือระนาดทั้งหมด และฆ้องวง รวมเข้าไปในเครื่อง
มโหรี แต่ขอขนาดให้เล็กลงสำหรับผู้หญิงจะได้บรรเลง
สะดวกไม่หนักแรง เพราะมโหรีเป็นของผู้หญิงนอกจาก
นั้นระนาดและฆ้องวงขนาดเล็กนี้ยังมีเสียงพอเหมาะ
กับเครื่องดนตรีประเภทซอ และอื่น ๆ อีกด้วย.
(ให้นำเอารางระนาดมโหรี กับระนาดใหญ่สำหรับปีพาทย์
มาเปรียบเทียบกันให้ทดลองจับ)

ทดลองจับปีพาทย์

ในปัจจุบันนี้ ที่เรียกว่ามโหรีเครื่องใหญ่นั้น
ย่อมประกอบไปด้วยเครื่องสายรวมกับปีพาทย์เครื่องใหญ่
(แต่ขอขนาดของเครื่องปีพาทย์ให้เล็กลง) แต่ตัด
เครื่องดนตรีที่ไม่จำเป็นบางอย่างออกเสีย เช่นปี่ต่าง ๆ
เป็นต้น และใช้ขลุ่ยเข่าบรรเลงแทน

เครื่องสายนั้นประกอบด้วย เครื่องที่ใช้สาย
เป็นหลัก เช่น ซอด้วง ซออู้ และจะเข้ เป็นต้น นอก
นั้นก็มีส่วนประกอบคือ ขลุ่ย โพนระฆัง และฉิ่ง ฉาบ
เมื่อรวมเข้ากับเครื่องปีพาทย์แล้ว มโหรีเครื่อง
ใหญ่จึงประกอบด้วย ซอสามสาย กระจำปี ซอด้วง
ซออู้ จะเข้ ขลุ่ย ระนาดเอก ทูม เอกเหล็ก ทูมเหล็ก
ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และ
โพนระฆัง แต่บัดนี้ไม่มีใครมีใครใช้โพนระฆัง
เพราะมีเสียงก้องไม่พอ จึงเปลี่ยนไปใช้กอลงแขกขนาด
เล็กที่เรียกว่า "กอลงแขกมโหรี" มโหรีเครื่องใหญ่
ทั้งวง เป็นอย่างนี้ครับ.

(การแสดงมโหรีใหญ่ทั้งวง)

อา - ผมจะให้คนร้อง ๆ เพลงสั้น ๆ แล้วใช้
มโหรีเครื่องใหญ่รับ เพื่อฟังนำเสียงดูว่าจะเป็นอย่างไร
นะครับ

ทดลองจับวงมโหรี

(มโหรีบรรเลง เพลงมอญโยนกาม)

สุดเอยสุดกำลัง พัง-รายก็พายเรือหนี
ตัวเจ้าวายนชลธี จะขึ้นขี่เรือของน้องไย
เรือน้องน้อยจะพลอยลม จะพามาจะรับไม่ได้
หนีเรือจะไปฝั่งไย ครั้นฝั่งไม่ได้จะลงดิน

กลองกลับมาที่ภูสนทนา

ป. ไพเราะมากครับ แต่การที่ปีพาทย์หรือมโหรีบรรเลง
เพลงร้องรับกันอย่างในปัจจุบันนี้มีต้นกำเนิดมาอย่างไรครับ
เห็นว่าปีพาทย์แต่ก่อนก็ใช้เพียงประกอบการแสดงโขนละคร
เท่านั้นไม่ใช่หรือครับ

อ. ถูกครับ การที่ปีพาทย์จะมาใช้บรรเลงร้องรับกันนี้ ก็เห็น
จะเป็นเพราะการขับเสภาเป็นต้นเหตุ ได้กล่าวแล้วว่าอันการ
ขับเสภาแต่เดิมนั้น เป็นการขับเล่าเรื่องนิทานเฉย ๆ ไม่มี
ปีพาทย์ประกอบ และไม่มีกรร้อง มีแต่ขับอย่างเดียวเท่านั้น
เสภาส่งปีพาทย์เพิ่งจะมา มีขึ้นในรัชกาลที่ ๒ ดังปรากฏอยู่
ในคำไหว้ครูเสภาบทหนึ่งว่า

"เมื่อครั้งพระจอมนรินทร์แผ่นดินลับ เสภาขับยังหาปีพาทย์
ไม่

มาเมื่อพระองค์ทรงไชย ก็เกิดมีขึ้นในอยุธยา"

วิธีขับเสภาส่งปีพาทย์ก็ขับไปอย่าง เดิมละแหละ แต่เมื่อ
ขับไปพอสมควรแล้วก็ลงท้ายส่งเป็นเพลง ๒ ชั้นบ้าง ๓ ชั้นบ้าง
เป็นการเปลี่ยนอารมณ์ผู้ฟังแล้วก็เริ่มขับไปใหม่ ปีพาทย์ที่รับ
เสภาในรัชกาลที่ ๒ ก็คงเป็นปีพาทย์เร่ร่อนหาดีงได้กล่าวแล้ว
เพียงแต่ใช้ "สองหน้าเป็นเครื่องประกอบจังหวะแทนตะโพน
เท่านั้น

ต่อไปนี้ผมจะให้ขับเสภาส่งปีพาทย์สักตอนหนึ่ง แต่ใช้ปีพาทย์
เครื่องใหญ่รับ เพื่อความไพเราะ

การขับเสภาส่งปีพาทย์นี้เป็นที่นิยมกันมาก แต่ความนิยมนั้น
ชักจะมาหนักอยู่ตรงร้องส่งปีพาทย์ แทนที่จะเป็น -

ตรงข้ามเสภาเหมือนแต่ก่อน เพราะการร้องส่งและรับ
ด้วยปี่พาทย์นั้นทำให้ฟังครึกครื้นกว่าแต่ก่อน เป็นอันมาก
เมื่อเป็นเช่นนี้การเล่นปี่พาทย์ก็ชักจะชุกชุมแพร่หลายเข้า
ทุกที จนถึงขั้นมีผู้คิดเครื่องปี่พาทย์เพิ่มเติมขึ้นเป็นหลาย
สิ่งถึงกล่าวได้ว่า เมื่อการเล่นปี่พาทย์เป็นที่นิยมกันหนักขึ้น
การขับเสภาก็ค่อย ๆ ลดน้อยลง จนมาถึงรัชกาลที่ ๔
การขับเสภาส่งปี่พาทย์ได้เปลี่ยนแปลงกลับหน้ามือเป็น
หลังมือทีเดียว คือแทนที่จะเป็นขับเสภาส่งปี่พาทย์
กลับกลายเป็นเล่นปี่พาทย์รับเสภาไซ้ หรือพวงาย ๆ
ก็คือเอาปี่พาทย์ซึ่งเป็นเครื่องประกอบขึ้นมาเป็นหลัก
และลดเอาเสภาซึ่งเป็นหลักลงไปเป็นเครื่องประกอบ
นั่นเอง เท่านั้นยังไม่พอ เพราะปรากฏว่าต่อมาเสภา
เกิดหายไปทางคน คือไม่ต้องมีการขับเสภากันอีกแล้ว
เอาเครื่องส่งปี่พาทย์อย่างเดียวเท่านั้น เรื่องก็เลย
กลายมาเป็นการร้องรับกันอยู่เช่นทุกวันนี้ ถึงขณะนี้คน
ก็ยังนิยมใช้ศัพท์เดิมอยู่ เช่นถามมาหาปี่พาทย์ไปทำเพลง
ร้องรับก็มักบอกวามหาไป "ทำเสภา" เช่นนี้เป็นต้น
ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีเสภามาขับแต่ประการใด

การบรรเลงร้องรับนี้เป็นที่นิยมกันมาก ไม่ว่า
เครื่องปี่พาทย์ มโหรี หรือเครื่องสาย ใช้บรรเลง
โดยวิธีร้องส่งแล้วรับทงคืน ส่วนทางด้านเพลงก็ได้มีผู้
คิดแต่งขึ้นมากมายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ส่วนมาก
ก็เป็นการแต่งเพลง ๓ ชั้นขึ้นก่อน โดยเอาเพลง ๒ ชั้น
ของเดิมมาปัดขึ้น ผู้แต่งเพลงที่มีชื่อเสียงในกรุงรัตน -
โกสินทร์ในเชิง ชัด คอ ล้อ เลียน และลูกเล่นต่าง ๆ
แล้วเห็นจะไม่มีใครเกินคุณพระประดิษฐไพเราะ
(ครูมีแขก) ครูคนตรีในสมัยรัชกาลที่ ๔ ไปได้ เพลง
— อมตะของท่านผู้นี้ก็เช่น เพลง ทะຍอยเดี่ยว
ทะຍอยนอก ทะຍอยใน และเชิดจีน เป็นต้น โดยจะ —
เพราะเพลงเชิดจีนนั้นเป็นเพลงที่มีลูกเล่นชดล่อกันน่า
พิศดารมาก ผมคิดว่า ให้ปี่พาทย์เครื่องใหญ่บรรเลง
เพลงนี้ให้ท่านผู้ชมฟังสัก ๑ ตัว จะดีไหมครับ
ป. เอ๊ะ ทำไมเรียกเป็นตัว ไม่เรียกเป็นท่อนละครับ
อ. คืออย่างนี้ครับ เพลงไทยประเภทเชิดต่าง ๆ นี้เขามัก
เรียกกันว่าตัวแทนที่จะเป็นท่อน บางทีไม่เรียกว่าตัว

เรียกว่าจับก็มี แต่ทั้งนี้เกิดกับ พังเพลงเขตกิน ๑ ตัว หรือ ๑ ท่อนเป็นใช้ได้

(ปีพาทย์บรรเลงเพลงเขตกิน ใช้คนร้องด้วย)

๑. ที่นี้ นอกจากท่านครูพระประดิษฐ์ไพเราะแล้ว ยังมี นักแต่งเพลงที่สามารถอีกหลายคนครับ แต่คนสำคัญที่จะนำมากล่าวอีกคนหนึ่งก็คือท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (จางวางศรี ศิลปบรรเลง) หลวงประดิษฐ์ไพเราะนี้ ท่านเป็นผู้ที่ได้ดัดแปลงเพลงไทยจากระบบเดิมซึ่งถือลูกเต็มเรือบ ๓ มา เป็นเพลงที่ใช้ลูกกระอ ซึ่งทำให้เพลงไทยมีอารมณ์ที่หวานซึ่งขึ้นอีกเป็นอันมาก เพลงกรอในชั้นแรก ๒ เพลงซึ่งท่านแต่ง คือเพลงเขมรเลียนพระนคร กับเขมรพวงนั้นเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมากจนกระทั่งทุกวันนี้

๒. ถ้าพูดว่าเพลงคำเนินเนื้อเต็ม กับเพลงกรอเช่นนี้ ท่านผู้ชมอาจจะยังไม่เข้าใจ อาจารย์จะกรุณาบรรเลงให้ฟังพอเป็นตัวอย่างได้หรือไม่ครับ

๑. ได้ครับ ผมจะให้ปีพาทย์เครื่องใหญ่บรรเลงเพลงเขมรพวงแบบที่ดำเนินเนื้อเต็มกับแบบกรอที่ท่านครูหลวงประดิษฐ์คิดทำขึ้น เพื่อเปรียบเทียบกันในด้านความไพเราะและอารมณ์ของเพลง คอยฟังนะครับ (ปีพาทย์บรรเลงเพลงเขมรพวงดำเนินเนื้อเต็ม)

๑. นั้นเป็นเพลงเขมรพวงแบบที่ดำเนินเนื้อเต็มไม่มีกรอที่นี้เอาใหม่ เอาเพลงเดียวกันนี้แหละแต่ให้เป็นทางกรอซึ่งท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะได้คิดทำขึ้น (ปีพาทย์บรรเลงเพลงเขมรพวงเป็นกรอ)

๒. แหม ไพเราะขึ้นกว่าทางที่ดำเนินเนื้อเต็มมากทีเดียวครับ

๑. ครับ ตั้งแต่แรกมาก็มีเพลงประเภทนี้เกิดขึ้นมากมายหลายเพลง แต่การเปลี่ยนแปลงยังมิได้หยุดยั้งอยู่เพียงเท่านั้น เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะยังได้คิดเพลงประเภทที่มีลูกขึ้นนำ เช่นเดียวกับเพลงสากกล และยังมีลูกออกหางเครื่องแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของเพลงอีกด้วย เพลงแรกที่ประดิษฐ์เป็นแบบนี้คือ เพลงแสนคำนึง ซึ่งเป็นเพลงที่แสดงความรักในอาลัยดา เนื้อร้องของเพลงนี้ถึงกับความอาลัยของนางวันทอง ซึ่งถูกขุนแผนลักพาไปอยู่ป่า ตอนสุดท้ายของ

กลองจับปีพาทย์ตลอด

(ร้องแล้วรับเทียบเดียว)

กลองจับปีพาทย์ตลอด

(ไม่มีร้อง)

กลองจับปีพาทย์ตลอด

(ไม่มีร้อง)

เพลงมีทำนองเป็นเสียงลมพัด เสียงใบไม้ดัง เสียง
นกร้อง อันเป็นธรรมชาติของป่าปญญควย

- ป. ก็แปลว่า เพลงไทยในรูปใหม่นี้ได้มีความหมายและ
Feelings ต่าง ๆ ใส่อยู่ครบถ้วนบริบูรณ์ใช้ใหม่ครับ
อ. แลละครับ แต่ว่าการฟังเพลงชนิดนี้ ผู้ฟังจะต้องมีความ
รู้ ความเข้าใจอยู่บ้าง ว่าตอนไหนเขาหมายความว่า
อย่างไร เช่นตอนท้ายเพลงเสียง (ทำเสียง) อย่างนี้
เขาหมายความว่าลมกำลังพัดมาอ่อน ๆ เสียง
(ทำเสียง) อย่างนี้ เขาหมายความว่าใบไม้จะอย่าง
นี้ เป็นต้น

- ป. โอโฮ + น่าสนใจมากที่เกี่ยวกับ อาจารย์จะไม่ลอง
แสดงให้ฟังบ้างหรือครับ
อ. ได้ครับ คราวนี้เอามโหรีดีกว่า เพราะมีเครื่องที่
จะแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ได้หลายอย่างเราจะบรรเลง
เพลงแสนคำนึงนี้แหละครับ แต่จะไม่บรรเลง ๓ ชั้น
เพราะเกรงว่าจะเสียเวลามากเกินไป เอาแต่เพียง
๒ ชั้น และชั้นเดียว แล้วก็ออกจากเครื่องเลยก็เดียว
ขอเชิญวงมโหรีครับ ขอเชิญ คุณบุพา วัชชนาค ร้องควย
(มโหรีบรรเลงเพลงแสนคำนึง)

กลองจับเครื่องมโหรีเต็มวงก่อน เวลาร้อง
จึงจับคนร้อง (คนร้องจะเดินมาเป็นร้องข้างหน้า
วง) พอจบกลองย้ายมาจับคู่สนทนา

- ป. แหม ไฟเพราะมากที่เดียวแหละครับ ตอนที่เดี่ยวท่าย
เครื่องนั้นก็ดูดีเกินกว่าใจที่ไม่ใช่เล่น
อ. ครับ ผมก็เห็นว่า เพลงนี้ดีแทบทุกอย่างหาที่ติแทบไม่ได้
ป. เอะ ผมเคยได้ยินบางคนเขาวาเพลงนี้ออกจะมีขาด ๆ
เกิน ๆ อยู่หน่อย
อ. ไม่เป็นไรหรอกครับ เพราะเป็นเพลงประเภทหน้าทับทยอย
ทวนดูแต่ทวนอาจะเพิ่มตรงโน้นนิดตรงนี้น้อย เพื่อ
ความไพเราะก็ได้ ไม่แปลกอะไร
ป. เออ - ผมเคยได้ยินพรกณะของอาจารย์แหละ
ร้องเพลงไทยเป็นเพลงสมัยใหม่คือการเป็นร้อง
แล้วก็ร้องเป็นทางเนื้อเต็มแบบสากลเสียอีกควย อันนี้
เป็นวิวัฒนาการทางดนตรีหรือเปล่าครับ
อ. ไม่ได้เป็นวิวัฒนาการอะไรหรอกครับ ของเก่าที่เดี่ยว
แหละ การร้องบรรจุเนื้อเต็มนี้เป็นของที่มีมานานนักหนา
แล้ว เพราะว่าการร้องกับการบรรเลงในสมัยก่อนนั้น